

Vad är ursprunget till jultraditioner?

Vad är ursprunget till jultraditioner? För att återfinna den kristna betydelsen av den här tiden kan det vara bra att känna till ursprunget till sedvänjor som granen och krubban.

2021-12-14

• Adventskrans • Datum: 25 december • Midnattsmässa • Julkrubba • Julgranen • Julklappar • De tre vise männen • Père Noël, Jultomten

Adventskrans

Adventskransen består av fyra ljus med växt kvistar som tänds ett efter ett under de fyra veckorna före jul.

Adventskransen har sina rötter i de nordliga folkens förkristna sedvänjor mellan 300- och 500-talet. Under december månads kyla och mörker flätade de ihop kransar av gröna kvistar och tände eldar som ett tecken på hopp om våren.

På 1500-talet började tyska katoliker och protestanter använda denna symbol under advent: dessa tidiga seder innehöll ett frö av sanning som nu kunde uttrycka den högsta sanningen, nämligen att Jesus är Ljuset som har kommit, som är med oss och som kommer att komma med härlighet. Ljusen föregriper ljusets ankomst till jul: Jesus Kristus.

Kronan är full av symboler: ljuset påminner om frälsning, det gröna om liv, den runda formen om evighet och så vidare.

Datum: 25 december

Till en början, under första och andra århundradet e.Kr., firade de kristna inte Jesu födelse. Man visste när han dog, under den judiska påsken, men inte när han föddes. På 200-talet finns det dock de första bevisen för att kyrkan, fortfarande olagligt, firade Kristi födelse den 25 december.

Liksom i andra fall utnyttjade de tidiga kristna hedniska högtider för att fira sin tro. När det gäller julen firade de förkristna civilisationerna vintersolståndet runt den 25 december, då ljuset återvände och mörkret upphörde. Även om det är en tid av kyla och långa nätter är det känt att livet börjar igen.

Romarna firade Saturnalia, en fest tillägnad guden Saturnus, mellan den 17 och 24 december. Under kejsartiden, från första och andra århundradet, fastställdes den 25 december som dagen för den "obesegrade solens" födelse, en gudomlighet som representerades av ett nyfött barn. Det var helgdag, ingen arbetade, till och med slaverna hade helgdag.

Snart utnyttjade den redan stora gruppen romerska kristna – som fortfarande levde under jorden – detta datum som var så känt i det romerska samhället för att fira Jesu födelse, vars datum de inte kände till.

Det liturgiska julfirandet spreds snabbt. Efter Diocletianus' förföljelser år 354 fastställdes officiellt datumet för Kristi födelse. På 400-talet kan julen betraktas som en universell högtid, eftersom

kyrkan inte var splittrad vid den tiden.

Folken i Nordeuropa firade också en rad högtider runt solståndet för att hedra gudar som Thor, Odin eller Yule, och därför hade evangelisterna inga svårigheter att anpassa de hedniska högtiderna till julen.

Midnattsmässa

På 400-talet införde påven Sixtus III i Rom bruket att fira, mitt på natten, en midnattsvakan vid jul, "mox ut gallus cantaverit" ("så snart tuppen har galt").

Mässan ägde rum i ett litet kapell, kallat "ad praeseptum" ("vid krubban"), som låg bakom högaltaret i den tidigkristna Petersbasilikan.

Denna heliga natts eukaristiska firande börjar med en direkt och brådskande inbjudan till glädje: "Låt oss alla glädjas i Herren", säger

liturgins texter, "för vår Frälsare har fötts i världen". Den liturgiska jultiden pågår fram till söndagen för Herrens dop, söndagen efter Epifania.

Julkрубba

En julkrubba är en representationen av mysteriet om Jesu födelsen i hemmet. Bruket uppstod när den helige Franciskus av Assisi under julen 1223 i Italien deltog i en mässa i en grotta i staden Greccio. Där hade han efter att ha bätt om tillstånd från påven Honorius III ställt upp en krubba med en stenbild av Jesusbarnet och en levande oxe och åsna.

Denna framställning från Greccio var utgångspunkten för ett extraordinärt fenomen som ledde till att kult om Jesu födelse spreds. Från 1200-talet och framåt spreds tillverkningen av krubbor över hela Italien.

Fransiskanbröderna imiterade sin grundare i kyrkorna i de kloster som öppnades i Europa. Denna sedvänja spreds över hela Europa under 1300- och 1400-talen.

I dag är intresse för julkrubbor mycket stort, främst i Italien, Spanien och Latinamerika. Efter franska revolutionen, då julfirandet var förbjudet, var julkrubban mycket populärt i Provence.

Även de protestantiska samfunden, som ofta inte har några krubbor i sina hem, har bevarat traditionen med "levande krubbor" med barn.

Julgranen

Det är en annan förkristen tradition som har fått en djupt kristen innebörd. Många traditioner, alla av nordiskt ursprung, gör anspråk på bruket med julgranen, men ingen av dem är tillförlitlig, så dess ursprung har gått förlorat i tidens dimma.

De gamla invånarna i Centraleuropa och Skandinavien betraktade träden som heliga varelser. Vid vintersolståndet smyckade de därför skogens högsta och mäktigaste träd med ljus och frukt (t.ex. äpplen), eftersom de trodde att dess rötter nådde gudarnas rike, där Thor och Odin fanns.

Enligt traditionen gav kristendomen denna sedvänja en djupare tolkning. Det sägs att Sankt Bonifatius – en engelsk präst som evangeliserade Centraleuropa mellan 600- och 700-talet – förklarade treenighetens mysterium med hjälp av granens triangulära form: frukterna skulle vara den helige Andes gåvor (Guds presenter till mänskligheten); stjärnan skulle vara Kristus, Guds ljus, världens ljus; och stammen kan lätt likställas med den kristna traditionen, som också använder många träd i sin katekes: Paradisets träd, vetenskapen om gott och ont,

Jesses träd, det heliga trädet som korset gjordes av...

Från och med 1300-talet började de troende att placera träd i sina hem. I och med den protestantiska reformationen – som avskaffade traditionerna med en krubban och Sankt Nikolaus – blev granen mer framträdande i många länder i norr. Vid trädets fot hittar barnen de presenter som Jesusbarnet har med sig.

Julgranens stora framgång i den anglosaxiska världen beror på drottning Victoria, som installerade en julgran i det kungliga palatset 1830 och spred sedvänjan över hela kungariket. År 1848 skickade hon till och med julhälsningar med en bild av den kungliga familjen framför julgranen, vilket bidrog till att julgranen spreds även i USA.

Julgranens spridning i den protestantiska världen innebar att

man i de katolska länderna, särskilt i Sydeuropa, lade mindre vikt vid traditionen. På senare tid, med två centraleuropeiska påvar, har julgransbruket återfått sin betydelse.

År 1982 installerades för första gången ett träd på Petersplatsen: *Vad betyder detta träd*, frågade Johannes Paulus II, *Jag tror att det är symbolen för livets träd, det träd som nämns i Första Moseboken och som planterades på mänsklighetens jord tillsammans med Kristus (...). När Kristus kom in i världen planterades livets träd på nytt genom honom, och nu växer det tillsammans med honom och mognar på korset (...). Jag måste säga er, erkände han, att jag personligen, trots att jag är några år gammal, väntar otåligt på att det ska bli jul när den här lilla granen kommer in i mitt rum. Den har en enorm betydelse som överskrider tidsåldrarna ...*

Julklappar

Förhållandet mellan jul och gåvor har en lång historia. Från början har en gåva vid den här tiden på året varit ett sätt att på ett materiellt sätt förmedla glädjen över Guds sons födelse till dem som står oss nära.

Det var inte förrän på 1800-talet som idén blev allmän och kom från medelklassen, från borgarklassen. De tre vise männen, Jesusbarnet, Santa Claus eller Père Noël, Befana, Olentzero, Caga Tiò... är figurer som vid jultid ger gåvor till barnen. Men många av dessa karaktärer har en lång historia. Vi kommer att berätta om två av dem:

De tre vise männen

De tre visa männen har i första hand en religiös betydelse: de är huvudpersonerna för Epifania, det vill säga för Guds uppenbarelse för alla människor, för alla jordens folk.

De hade redan nämnts i Gamla testamentet (Kungaboken och Jesaja) och Matteus beskriver dem som "stjärntydarna från öst". Att de var tre och att de var kungar är en tradition som snabbt befästes, vilket Origenes, en teolog från första århundradet, visar.

De var troligen babyloniska präster i den zoroastriska kulten som ägnade sig åt astrologi.

På 400-talet fastställde Leo den store antalet kungar till tre, vilket representerade de tre mänskliga raserna: den semitiska, som representeras av den unge kungen, den kamitiska, som representeras av den svarta kungen, och den Japhetiska, som representeras av den äldsta kungen. På 1400-talet, i samband med upptäckten av nya områden, fick de sina definitiva kännetecken.

Genom historien har de fått namn som Magalath, Galgalath och Serakin; Appellicon, Amerin och Damascon; eller Ator, Sater och Paratoras. Namnen Melchior, Gaspar och Balthasar förekommer för första gången på ett pergament från 600-talet.

Efter att ha hittats av den heliga Helena i Saba genomgick de heliga magikernas kvarlevor en händelserik resa genom Europa, tills de slutligen lades till vila i Kölns domkyrka.

Père Noël, Jultomten

Sankt Nikolaus var en kristen biskop som levde i dagens Turkiet på 300-talet. Han utförde många mirakel, men det mest kända är att han gav liv åt tre barn som hade råkat ut för en tragisk olycka. Därför har hans gestalt alltid varit förknippad med barn. Hans vördnad har överlevt i både den katolska och den ortodoxa kyrkan. Snart förknippades helgonet

med de gåvor som barnen fick i samband med julen.

Den nuvarande bilden är en blandning av holländsk Sinterklaas och skandinaviska traditioner som kommit till USA. Dess ursprung går tillbaka till en natt 1822, då den protestantiske pastorn Clément C. Moore skapade karaktären jultomten. På kvällen den 24 december upptäckte hans fru att hon saknade några saker till middagen och bad sin man att gå och köpa dem. När han återvände tillbringade Clement lite tid med vaktmästaren Jan Duychinck, en fet och översvallande holländare som gärna berättade om jultraditionerna i sitt hemland, särskilt om Sinterklaas (jultomten).

Medan hans fru förberedde middagen hemma skrev dr Moore en dikt för sina tre döttrar om Nikolaus besök. Han beskrev samma figur som

Duychinck: en rejäl, fet, glittrande
ögon, rödnäsig, rosenkindig,
pipbärande kille som sa "ho, ho, ho".
Även om karaktären kallades Sankt
Nikolaus hade han inget att göra med
biskop Sankt Nikolaus.

() Artikel skriven av M. Narbona,
historiedoktor.*

pdf | Dokument automatiskt skapad
från [https://opusdei.org/sv-se/article/
vad-ar-ursprunget-till-jultraditioner/](https://opusdei.org/sv-se/article/vad-ar-ursprunget-till-jultraditioner/)
(2026-03-21)